

IZHAJA MESEČNO — CELOLETNA NAROČNINA ZNAŠA 15 DIN
NAROČA SE: PROSVETNA ZVEZA V LJUBLJANI, MIKLOŠIČEVA 8

ŠTEV. 6

JUNIJ 1940.

LETO XIX.

Zahvala

Joža Vovk

(Zborna deklamacija ob slovesu.)

Prvi:

Kakor dobri angel varuh
ste nas spremljali zvestó,
skozi naša mlada leta
ste podali nam roko.

Drugi:

Cvet najdražji so vam bila
naša srca mlada vsa,
vaša skrb nas je vodila
v dni življenja mladega.

Tretji:

Gredo lepo zalivali —
našo lepo ste mladost,
s samim srcem ste jo gregli
za življenje, za radost.

Prvi:

O, kako ste v nas sejali
s trdom prvo učenost,
zlatih naukov ste nam dali
za veselje in bridkost.

Drugi:

Z nami ste se veselili,
i in u ste nas učili,
z nami ste jokali, peli,
z nami ste Boga molili.

Tretji:

Zdaj so nam pa govorili,
da ne boste več pri nas,
da nas boste zapustili,
nam pa bo težko po vas.

Vsi:

Nam se bo po vas težilo,
kot po dobri mamici,
več ne bo zdaj, kot je bilo,
ko pri nas ste bili vi.

Bog naj bo plačnik za delo!
Skozi mnogotero let
ste skrbno nam zalivali
mladoletja beli cvet.

Saj ne bomo se ločili,
z vami sre gre sto in sto,
nauke, ki smo jih prejeli,
sabo v svet ponesemo.

Zakaj v Sloveniji število rojstev pada?

Dr. I. Pirč

(Odlomek iz predavanja na 11. prosvetnem večeru.)

S pojavom padca rojstev v podeželju se odpira pred nami problem preprečevanja spočetja in porodov. V teku zadnjih let je padlo število rojstev tako, da je danes 4.500 manj rojstev kot jih je bilo pred petimi leti. Ker se število porok ni znižalo in tudi ne število zakonskih parov, lahko sklepamo, da se teh 4.500 rojstev umetno prepreči ali tako, da ne pride do spočetja sploh ali pa z umetnim splavom, ker se ni zgodilo, da bi žene naenkrat postale nerodovine. Če vzamemo, da se je že pred 20 leti preprečilo na leto tudi toliko rojstev, bi torej danes znašalo število prepredenih rojstev najmanj 9.000. Žal se ne dajo zbrati zanesljivi podatki, koliko od tega števila odpade na splave. Ker pa ljudstvo na podeželju nima in ne pozna sigurnih sredstev in metod za preprečevanje spočetja, je verjetno, da bo večji del omenjenega števila odpadel na splave. Znanje splavljanja obvladajo posebno mnoge žene, ki so že večkrat porodile in se o tem medsebojno radi pouče. Iz poročil pa vemo, da se ta posel mnogokje opravlja že kar obrtoma. Vendar pomeni splav težak in mnogokrat za nadaljnje zdravje žene usoden poseg, pa najsi ga izvrši laik ali strokovnjak. Pa tudi zagovarjanje splavljanja iz socialnih ozirov nima pravega opravičila in svoje utemeljitve, saj tudi pred dvajsetimi leti ljudje niso živeli v izobilju in je bilo dosti siromakov, ki niso čutili potrebe po splavu, nasprotno revnejši v podeželju imajo še danes več otrok kot premožnejši. V resnici narekuje zakoncem seči po splavu egoizem, želja po udobnejšem življenju.

Res je, ljudstvo se skuša prilagoditi na današnji življenjski standard z ustavljanjem porodov. Vendar je ta težnja zajela tudi take sloje, katerim bi v prejšnjih časih ne prišlo na misel, poslužiti se tovrstnih ukre-

pov. Nevarnost je v tem, da je vzelo ljudstvo v svoje roke regulacijo rojstev.

Kaj vodi ljudstvo k prostovoljnemu omejevanju otrok? Nagibov k temu je več. Prvi je želja po udobnejšem lastnem življenju. Želji za čim popolnejše izkoriščanje vseh materialnih dobrin življenja ne odgovarjajo neugodja združena s porodom, skrbi in težave pri vzgoji otrok, pritrgovanje pri lastni osebi zaradi povečanih izdatkov za otroke itd. Grobi materializem je zatrl v človeku prirodno željo po otrokih in ga je ponižal pod žival, ki s svojim živalskim nagonom rodi in se ohranja. Francoski higienik Rochaix karakterizira ta pojav takole:

»To zlo stopa, v o predje pri vseh narodih, ki se jim boljša blagostanje in spremlja tako rekoč civilizacija. To je bolj moralni problem kakor higienski. Verska morala se je pokazala res najmočnejša za prevzem dolžnosti do družine in otroka. V Kanadi se je obdržalo francosko pleme izredno rodovitno; francoski Kanadci so ohranili način patriarhalnega in strogo verskega življenja od svojih prednikov v 17. stoletju. Njihovo število se je dvignilo v enem stoletju od 700.000 na štiri milijone.«

Drugi nagib k prostovoljnemu omejevanju rojstev vidimo pri premožnejšem delu prebivalstva, v kolikor pri njih ni odločilen prvi nagib. Znano je, da so premožnejši prvi začeli z omejevanjem rojstev, pri nas in drugod, in da redko najdemo premožnejše rodbine s številnimi otroci, kar nasprotuje zatrjevanju o omejevanju števila otrok zaradi siromaštva ali pomanjkanja. V resnici je to zatrjevanje samo času primerno maskiranje pravega nagiba. Premožnejši sloji so — kakor znano — dobri računarji. Prevzeti od strasti kapičenja premoženja se boje številnih otrok, ker bi vsakemu od njih ne mogli dati ali zapustiti dovolj in bi se morali

sramovati pred svetom. Zato imajo rajši enega ali dva otroka, da jim ni treba **preveč razkosavati premoženja**.

Tretji nagib pa je dobil premoč v manj premožnih in siromašnih družinah, uradniških, malo obrtniških, delavskih in kmečkih. Javna tajnost je, da se žene v manj premožnejših in siromašnih uradniških, obrtniških in delavskih družinah otepajo otrok, kolikor se da in z vsimi sredstvi. Če jim to ne uspe in vendarle zanosijo, se čutijo silno nesrečne, ker se boje nosečnosti, stroškov za porod in otroka, za njegovo opremo, za stanovanje, za svojo službo itd. V takih primerih, ki so najštevilnejši, res odloča socialno stanje, **pa ne toliko resnično pomanjkanje, nego bolj bojazen pred pomanjkanjem**.

Tudi pri kmečkih ženah postaja ta nagib vedno bolj pogost, vendar pa s to razliko, da prihaja šele pri četrtem, petem ali nadaljnjem otroku, kar pač zavisi od velikosti posesti in od razširjenja urbanistične miselnosti.

Število porok ne vpliva bistveno na število rojstev. Na 1.000 prebivalcev je bilo porok v Sloveniji:

v letu 1921, 10,5	v letu 1930, 7,4
v letu 1922, 8,5	v letu 1931, 7,4
v letu 1923, 7,9	v letu 1932, 6,7
v letu 1924, 7,7	v letu 1933, 6,6
v letu 1925, 7,1	v letu 1934, 6,4
v letu 1926, 7,3	v letu 1935, 6,8
v letu 1927, 7,5	v letu 1936, 7,1
v letu 1928, 7,5	v letu 1937, 7,9
v letu 1929, 7,8	v letu 1938, 8,0

Kakor posnemamo iz zgornje tablice, je na število porok vidno vplivala gospodarska stiska, kar je razvidno iz padea v letih od 1932. do 1935. Če bi bilo zmanjšano število porok v tem razdobju krivo velikemu padcu rojstev v letu 1935., ko je padlo število rojstev kar za 2.000 hkrati, bi moralo tudi kasnejšemu povečanju števila porok v letu 1938. in 1938. slediti povečano število rojstev, če ne še v letu 1938., pa vsaj v letu 1939., kar pa se ni zgodilo.

Da večje število porok v sedanjem času, ko prevladujejo negativni vpli-

vi na razmnoževanje in rodnost, ne vpliva več na povečanje števila rojstev, potrjuje primerjava s številom porok v drugih državah. Število porok na 1000 prebivalcev je znašalo:

v Angliji Nemčiji Italiji Švedski Franciji

l. 1931,	13,6	16,0	13,4	14,0	13,6
l. 1932,	13,5	15,7	12,8	13,5	13,1
l. 1933,	13,8	19,3	13,8	14,0	13,1
l. 1934,	16,8	22,4	14,7	15,5	14,2
l. 1935,	17,1	19,5	13,2	16,4	13,6

Kljub dejstvu, da je v vseh zgoraj navedenih državah, z izjemo Italije, število porok dvakrat večje kakor v Sloveniji (kar ima svoj vzrok v kratkotrajnosti porok zaradi razporok in v pomnoženem številu ponovnih porok razporočencev), je rodnost v omenjenih državah mnogo manjša kakor v Sloveniji in ima med omenjenimi državami največjo rodnost Italija, kjer je najnižje število porok. Julius Wolf pravi, da je danes že splošno ugotovljeno, da gresta števili rojstev in porok »vsako svojo pot«.

S tem je zavržen izgovor, da pada število rojstev v Sloveniji, ker se zaradi gospodarske stiske in osiromašnja ljudstva ljudje ne morejo poročiti.

Pešanje izpolnjevanja verskih dolžnosti je važen moment, ki smo ga že poudarili in dokazali njegovo moč v primeri z razmnoževanjem Francozov doma in v izseljenstvu v Kanadi. Mnogi moderni pisci, ki se ukvarjajo s populacijo, gladko zanikujejo odvisnost števila rojstev od vernosti prebivalstva, drugi zopet to priznavajo, čeprav neradi.

Julius Wolf je dokazal na podlagi obsežnega statističnega materiala, da je katoliška vera močnejši jez proti vdoru racionalistične kulture in modernih idej kakor protestantizem. Popolna verska mlačnost katoličanov in brezverstvo v Franciji pa sta se izkazala brez moči.

Katoliška vera uči, da je rodovitnost »božji blagoslov« in otroci »božji dar«, in katoliška cerkev stoji na stališču brezpogojnega obsojevanja preprečevanja rojstev. Posamezni kato-

liški pisci (P. von Hammerstein, P. Krose) sodijo celo, da je nizko število zakonskih otrok znamenje »najhujše vrste korupcije in moralne gnulobe«, s čimer mislijo preprečevanje rojstev. Pojasnilo za padec rodnosti v Sloveniji moramo med drugim iskati tudi v slabšem izpolnjevanju verskih dolžnosti. Katera koli korekcija dosedanjega stališča katoliške cerkve, popuščanje ali toleriranje s strani spovednikov, bi utegnilo imeti za nadaljnjo rast naroda hujše posledice. Nedvomno napredujoča emancipacija prebivalstva po mestih in industrijskih krajih od vpliva katoliške cerkve pomaga pospeševati uveljavljanje negativnih vplivov in nagibov k omejevanju rojstev.

Beg mladih ljudi z dežele v mesto pospešuje omenjene nagibe k prostovoljnemu omejevanju rojstev v toliko, da se v mestni gneči čuti odseljenec bolj emancipiranega od ozirov na svojo okolico in je zato bolj dostopen negativnim vplivom, neizpolnjevanju verskih dolžnosti, antikonceptični propagandi in sredstvom. Življenje v mestu je vabljujejše, čeprav je borba za obstanek težja. Bojazen negotove bodočnosti in skrb za obstanek v mestu narekujeja emejitev otrok.

Industrializacija podeželja pomaga na podoben način uveljavljati nagibe k prostovoljnemu omejevanju rojstev. Kmečko delo izgublja na veljavi, vse hiti v tovarno po zaslužek. Razlika je, ali roke pridelajo živež, ali pa denar za nakup živeža. Živeža je navadno dovolj pri kmečkem delu, čeprav primanjkuje denarja za druge nakupe, v tovarni pa mnogokrat manjka denarja celo za živež.

Od žene do žene se širi **tajna propaganda** za preprečitev spočetja. Da-jejo se priporočila in navodila, čeprav mnogokrat neuspešna, ali vendar žena vidi, da ni osamljena v svojem prizadevanju proti nosečnosti. Povsem pogrešno je, če se taki tajni propagandi pridruži javna, poloficielna, z razlaganjem Knaus-Oginove metode po društvih. **Knaus Ogino spa-**

da le v roke zdravnika in niti ne v roke spovednika, kaj šele pred javni forum, pa bodisi v obliki javnih predavanj za žene ali pa v obliki propagandnih brošur.

V največji meri pa pospešuje hofno omejevanje rojstev **olajšana možnost preprečenja spočetja in prekinitve nosečnosti**. Tehnika preprečenja spočetja je popularizirana in zakonce poznajo in uporabljajo številna preventivna sredstva, kakor naravna (dobjenje, popolna vzdržnost ali vzdržnost ob določenih dneh in interruptio) tako tudi kemična. Le od spretnosti in popolnejšega obvladovanja tehnike je odvisno, da so ta uporabljena sredstva bolj ali manj uspešna.

Kadar preventivna sredstva odpovedo in se pojavi nosečnost, preostane kot zadnje najzanesljivejše sredstvo prekinitve nosečnosti ali splav.

Število splavov se večja od leta do leta, ker je tehnika splavljanja zelo razvita in tudi v rokah laika skoraj že popolnoma varna. »Krvavitve«, povzročene pri nosečih po laikovi roki, se končajo navadno srečno in brez komplikacij, če pridejo pravočasno v roke večjega zdravnika. Znanje splavljanja obvladajo posebno mnoge žene, ki so že večkrat rodile in se o tem medsebojno pouče. Iz poročil javnih zdravnikov vemo, da se ta posel opravlja mnogokje že obrtoma. Tudi o zdravnikih prodro večkrat v javnost glasovi, da delajo nedovoljene splave in da so preširokogrudni v postavljanju indikacij za umetni splav. Ljudska govorica ve o zdravnikih in zdravnicah povedati, da za primeren honorar izvrše umetni splav, vendar moramo tako pripovedovanje in šepetanje soditi za obrekovanje in ga zavrniti, ker si ni mogoče misliti, da bi slovenski zdravnik (razen nekaj slučajnih nečastnih izjem) zgolj iz materialnih razlogov tako brezvestno grešila nad lastnim narodom. **Dolžnost slovenskega zdravniškega stanu je, da sam izloči iz svoje srede take slučajne pojave in tako opere s svojega telesa madež, češ zdravniki ste krivi padanja rojstev. Mnogo je takih pri-**

merov, da zdravniki le dokončajo od laika začetni nasilni splav, kar je njihova dolžnost. Prav sodim, če ugotovim, da je od zdravnikov nedovoljeno začetih in dovršenih splavov relativno tako majhno število, da pri padcu rojstev ne pridejo občutneje v poštev. Zdravniška intervencija reši ženo, ki bi v nasprotnem primeru brez dvoma našla drugo pot ali sredstva, da se znebi nosečnosti. Dokaza za to trditve sicer ni, vendar bi mogli indirektno sklepati na pravilnost zgorajne trditve z ugotovitvijo visokega števila splavov, ki so začeli od laika in pridejo v roke zdravnika.

Po mnenju nemških zdravnikov je ena polovica do dveh tretjin splavov nasilno povzročenih, dočim se ceni pri Slovencih z ozirom na 15 letni material v ljubljanski bolnici število nasilno povzročenih splavov na štiri petine vseh splavov in dr. Al. Zalokar pravi, da se v zadnjih letih razmere slabšajo, tako da bo odstotek, ki pada na spontane splave, vedno manjši. Do enakih zaključkov kakor Zalokar je prišel Hirsch, o čemer piše Gaupp: »Po Hirschu je prišlo v Berlinu že pred petimi leti na 100 rojstev 87 splavov, od katerih so štiri petine nasilni splavi. Letno se računa na pol milijona umetnih splavov v Nemčiji.« Dr. Zalokar sodi z ozirom na bolniški material, da imamo v Sloveniji minimalno 24, maksimalno pa 40 splavov na 100 porodov. V letu 1934. je bilo v bolnici za ženske bolezni v Ljubljani 506 splavov, dočim jih je bilo v letu 1920, samo 153. Upoštevati seveda moramo, da pridejo v bolnico le težji primeri splavov, da se lažji, ki jih je mnogo več, zdravijo pri praktičnih zdravnikih ali brez zdravnika. Nešteto splavov pa se konča, kar žene odkrito priznavajo, posebno starejše, gladko in brez kakršnih koli komplikacij. Tudi iz tega razloga smo upravičeni trditi, da delež nasilnih splavov na padcu rojstev ne gre v toliko meri na račun zdravnikov, kakor se splošno sodi.

Francoski strokovnjaki trdijo, da v Franciji presega število splavov 600 tisoč letno in dosega potemtakem let-

no število rojstev. Ljudstvo je izgubilo spoštovanje tistih postav, ki so varovali to narodno svetinjo. In zdaj, ko je v neki meri prepuščeno spočetje volji poedince, se je lavina utrjala in ne vemo povedati, kje se bo ustavila.

V nevarnosti smo, če ne bomo ničesar ukrenili, da bo z nami tako kot s Francozi, ki si ne morejo več pomagati in izumirajo, vzlic močnemu priseljevanju. Nemčija in Italija sta se opomogli z energičnimi sredstvi brez oklevanja.

Preizkušeno sredstvo sta družinski davek in družinska podpora, ki jo bo morala uzakoniti samostojna Slovenija takoj, ko stopi v življenje. Lažje to tisti, ki trdijo, da je Slovenija preobljudena; z načrtnim gospodarstvom moramo znati zaposliti nove moči, ki prihajajo na delovni trg; slovenska zemlja še marsikje čaka pluga in motike, resnične agrarne reforme, melioracije itd. Letni prirast od 8.000 ljudi je za našo bodočnost nezadosten in moramo brezpogojno najti pomoč, da našo življenjsko silo podvojimo.

Psalm

I. Pregelj

- »Nič ni bolj svetega, kakor žena,
ki je rodila!«
- »Nič večjega ni, kakor je njena
ljubezen.«
- »Po materah šele smo si bratje.«
- »Videl sem mater dojit tuje dete!«
- »Videl sem in sem jokal.«
- »Videl sem skrb očetov. Kje je«
- »Ljubezen mater je presegla pravico
moža.«
- »Zakaj jo imenujemo slabo? ker je
ženska?«
- »Zakaj jo ponižujejo?«
- »Otroci, ki gledajo Gospoda, ljubijo
mater.«
- »Najsvetejši ljubijo Najčistejšo.«
- »Mati, Tvoje ime je sveto —«
- »Tvoje ime je sladko v veke — — —«

Društvena knjižnica

Štirideset let babica. Lisbeth Burger. Prevedel Jože Lovec. Založila Mohorjeva družba v Celju, 1940. Strane 80 din.

Ko je nadškof Jeglič izdal svojo knjigo za zakonce, je bilo zlasti po Ljubljani mnogo farizejskega pohujšanja in namigavanja, in to celo več med tako imenovanimi naprednimi krogi kot med katoliškimi; slednjemu dejstvu je, mislim, vzrok škofova avtoriteta. Potem so se časi nekoliko obrnili. Začeli smo dobivati — pač po naši navadi — že zastarele prevode raznih popolnih zakonov in spolnih vprašanj, med narod pa so bile vržene vse mogoče brošure o najrazličnejših rojstva uravnavajočih metodah. Dobro, da ljudje vsega tega niso preveč brali, ker od vseh teh knjig se je važnemu poslanstvu še najbolj približala Brecljeva knjiga: Ob viru življenja. Kako potrebna pa je nam literatura o spolnih in družinskih vprašanjih, dokazuje knjiga gospe Grafenauerjeve, ki je kmalu doživela drugo izdajo.

Kakor se druge knjige znanstveno lotevajo teh vprašanj, tako nam ta knjiga kaže, kakšna so ta vprašanja — posrečeno ali ponesrečeno rešena — v vsakdanjem nazornem življenju. Knjiga ni ne znanstvena, kar niti ne bi, ne umetniško dognana; to so le naravna, prijetno kramljava, s srcem opisana opazovanja štiridesetih let babiške prakse. Ker življenje v toliko letih — babici je čisto dano pogledati tja, kamor drugi ljudje ne morejo prodreti — mnogo kaj prinese, je v tej knjigi nakazan marsikateri problem, ki kar kliče po močnem oblikovalcu.

Troje ljudi je postavila pisateljica poleg sebe: duhovnika in dva zdravnika, da s tem še močneje opozori na razliko med katoliškim in materialističnim gledanjem na otrokovo spočetje, rojstvo in njegovo pravico do življenja. Eni strani je otrok že takoj ob spočetju le objekt zaslužka, plod, zajet le iz telesa, iz duše pa

nič; drugi pa je otrok dar božji in že ob spočetju večlovečena duša. Družinske drame in tragedije, ki rasto iz materialističnih pojmovanj in iz greha, je ta babica prikazala v tako napetih zgodbah, da morejo človeka pretresti bolj kot vsaka pridiga. Ubijanje spočetih otrok in razdiranje družin in skrunjenje svetišče ljubezni, to herodovstvo nas je odtujilo naravi, da smo začeli propadati. Jalova je naša doba — jalovi udobnosti se je vdalo človeštvo.

Pisateljica Key je v začetku tega stoletja napisala knjigo: Stoletje otroka. Zmotila se je. Da bo res postalo stoletje otroka, naj pomore tudi ta knjiga, ki jo je napisala stara babica, »občinska mati« imenovana. Zato naj gre iz rok v roke, da bi se zopet zbudila tista naravna, z božjim pridihom povišana ljubezen do otrok, da ne bi bilo več krst kot pa zibelk.

Vsaka društvena knjižnica naj jo uvrsti v svojo zbirko. Knjiga bo veliko pripomogla k zdravju družin in naroda rasti.

Henry Bordeaux: Strah pred življenjem. Prevedel Anton Anžič. Založila Mohorjeva družba, Celje 1939.

Dvoje družin: Dulaurens in Guibert. Pri prvi je mož trgovski slabič, gospa pa plemkinja, ki daje vedno čutiti svojo aristokratsko vzvišenost. Gospa Guibert pa je vdova — senco njenega moža zdravnika, neumornega in idealnega delavca je čutiti v vsake strani — mati, verna iz vse duše, ki črpa iz molitve svojo moč, da lahko prenese vse življenjske nesreče in da se žrtvuje za vse. Otroci pa so njenega in očetovega kova.

Nujno je, da trčita dva tako nasprotna tipa skupaj in da so žrtve na obeh straneh — na eni v potrdilu njihovega junaštva in življenjske moči, na drugi znamenje slabosti in strahu pred življenjem, ki je začetek konca. Bordeaux nam vse to pripoveduje v preprosti zgodbi: Marcel Guibert se je vrnil slavljen z Madagaskarja k svoji materi in sestri

Pavli in se po dolgem času zopet srečal z znanko iz otroških let, lepo Alice Dulaurens. Oba se vzljubita. Toda gospa Dulaurens brani hčerki poroko iz slepe ljubezni, da se ne bi z njo ločila; Alice pa nima moči, da bi se uprla materi, ki jo izroči nekemu plemiču. Marcel odide z odpravo v Saharo, kjer pade; Mati Guibert in Pavla z močno voljo prenašata to bolelost. Alice pa šele sedaj zasluti moč odpovedi, a je je življenja strah, da bi si upala uveljaviti svojo voljo in to, kar ji v notranjosti govori. Mati Guibert pa kot krščanska Nioba prenaša junaško tudi zadnjo žrtev, ko se loči od svoje zadnje opore, hčerke Pavle, ki srečno poročena odide v Tonkin, kjer sia že dolgo njena brata.

V to zgodbo, ki jo pisatelj v prvem delu pripoveduje nekam zadržano in jo šele v drugem delu požene včasih do brezobzirnih ostrin, pa je vnesel še mnogo oseb od vseh strani in vseh mišljenj. Tako ta zgodba ni le podoba boja dveh družin, ampak dveh plasti, ki se borita za premoč, in dveh etičnih nazorov; uživanja in žrtve. Ob strani je nanizal glavne duhovne oblike vse Francije, rekel bi skoraj še širšega prostora, če ne bi bilo vedno tako močno poudarjeno s slavnim izročilom zvezano francosko domoljubje. — Tudi ta knjiga spada v vsako društveno knjižnico in bo dober svetovalec tistim, ki žele srečen zakonski stan.

Prevozna knjižnica

V češkem narodnem življenju je najznačilnejši pojav poslednjih dveh let ogromno zanimanje za literaturo; pri vseh vrstah naroda se obuja globoka ljubezen do lepe in vredne knjige, in narod, iskajoč uthe, se je v prvi vrsti obrnil na čitanje starih čeških klasikov.

Osrednja knjižnica v Pragi, ki s svojimi sedaj že 50 predmestnimi podružnicami in s skupnim številom skoraj milijon zvezkov, predstavlja že sama po sebi neizčrpen zaklad narodnega bogastva, je prišla na novo zamisel, kako bi pri preprostem delovnem ljudstvu še bolj podvignila ljubezen do vrednotnih knjižnih tvorb. Dejstvo, da je zlasti delavstvo že preveč segalo po vsakovrstnih manjvrednih detektivskih romanih in nepotrebnih pustolovskih knjigah in brošurah, je tozadevne činitelje privedlo k boju proti temu zlu, ki zavaja narod na stranpota. Potrebno je bilo tudi na neopažen ali učinkovit način oddaljiti od nevrednega čtiva in ga priversti v krog ljubiteljev pravega leposlovja. Za doseg tega plemenitega smotra je uprava osrednje knjižnice kupila velik avtomobil, v katerem se nahaja popolnoma urejena knjižnica, praktično nameščena na policah ob

stenah avtomobila, to knjižnico oskrbujeata dve osebi. Avtomobil vozi po točnem voznem redu, ki se vsak teden ponavlja, v ona praška okoliška naselja, kjer ni v bližini nobene knjižnice, niti prosvetnega društva in kjer živi predvsem tovarniško delavstvo — v duševnem pogledu samo sebi prepuščeno — in ki nima možnosti redno prihajati v najbližje knjižnice in izbirati knjige. Dnevno obišče avtomobil dvojce naselj, njegova knjižnica ima 1500 izbranih knjig, med njimi je na prvem mestu izbrano češko leposlovje, dalje vrednotni potopisi in poučna literatura sploh.

Sama izbira knjig je bila izredno težavna naloga, saj v oddaljenih naseljih velenesta stanujejo ljudje različnih poklicev in vsakovrstnega zanimanja. In vendar se je upravi te knjižnice po dolgem in napornem psihološkem in socialnem študiju prebivalstva, ki ima v posameznih okrajih tako različne potrebe, posrečilo sestaviti zbirko knjig, ki ustreza vsem zahtevam. Še več, po dosedanjih kratkih skušnjah se je pokazalo, da je na ta način izbrana knjižnica omenjenemu prebivalstvu neizmerno koristna. Prebivalstvo je namreč s prihodom knjižnice — v začetku iz ra-

dovednosti, pozneje pa iz notranje potrebe — primorano segati po teh knjigah. Že sam začetek izposojevanja knjig je pokazal velik uspeh, na mesec se na vseh, do sedaj že 12 postajah, izposodi okrog 4000 knjig, kar je letno skoraj 50.000 zvezkov, število, ki ga redko kdaj doseže tudi večje podeželsko mesto. Knjižnica pa ima na vseh svojih postajah že veliko število svojih stalnih bralcev in njih število neprestano narašča.

Že zdaj je razvidno, da je prevozna knjižnica v kratki dobi lepo izpolnila svojo nalogo, tako da si uprava osrednje knjižnice v Pragi namerava omisliti še nekaj podobnih avtomobilov in povečati število svojih postaj.

Mohorjeva družba

je izdala kot 114. zvezek Mohorjeve knjižnice zanimivo in svojevrstno publikacijo, ki bo gotovo zanimala ne samo vse častilce Marije, ne samo va-

ruhov naših cerkva in njenih cerkvenih podob, temveč tudi vse, ki se zanimajo za umetnost, za slovensko umetnost in posebej za Marijin lik na slovenskih tleh. Univ. prof. dr. Fr. Štefe je namreč za to publikacijo v obliki drugih zvezkov Mohorjeve družbe zbral 64 starejših slovenskih upodobljenj Marije in dogodkov, zvezan z njo ter jih z lepim uvodom in s posebno oznako opremil in reprodukcije razvrstil v lep Marijin ciklus, edinstven pri nas. Knjižica je v svoji zbirki najlepših slovenskih Marij lep donesek k marijanski literaturi ter predstavlja majniško publikacijo za vsakega častilca Marije, ki bo tako imel v svoji knjižnici celo vrsto najlepših Marij, dele slovenskih umetnikov ali pa umeinikov, ki so delovali in ustvarjali pri nas. Že kot taka zbirka zasluži največjo popularnost, ki jo bo gotovo tudi dosegla, saj je slovenski narod znan kot zvest častilec Marijin.

Kino

V naši državi imamo skupaj 452 kinematografov, in sicer 597 zvočnih in 55 nemih. Vsi ti kinematografi imajo skupaj 150.526 sedežev. V Belgradu je 27 kinematografov, v Zemunu 5, v Pančevu 5. Po banovinah so razdeljeni kinematografi: donavska 121, savska 80, dravska 65, moravska 28, vardarska 25, drinska 21, primorska 16, vrbska 14, zetska 12. V Ljubljani imamo 8 zvočnih kinematografov s 3.981 sedeži, Zagreb pa 18 zvočnih kinematografov z 10.565 sedeži. Potujočih kinematografov je v Jugoslaviji 27, vsi nemi.

V preteklem letu je bilo v naši državi registriranih in cenzuriranih 819 filmov v skupni dolžini 776.995 metrov. Domačih filmov je bilo 50 v skupni dolžini 11.115 metrov, in sicer 1 zabavni film, 55 kulturnih in 16 reklamnih filmov. Tujih filmov je bilo 769 v skupni dolžini 765.882 metrov, in sicer 271 zabavnih programskih, 70 kratkih zabavnih, 49 kulturnih, 199 žurnalov, 174 predobjav in 6 reklamnih. Vse te filme je registrirala drž.

filmska centrala v Belgradu do 8. decembra 1939. Cenzurirali sta te filme komisiji za cenzuro kinematografskih filmov v Belgradu in Zagrebu. Od skupnega števila je bilo prepovedanih 6 filmov v skupni dolžini 6.284 metrov, in sicer 2 ameriška, 2 francoska in 2 nemška filma. Domače filme so izdelali: jugoslovanski prosv. film, Belgrad 11 kulturnih filmov, Zora film Zagreb, 5 kulturnih in 1 zabavni film, Mar Belgrad 11 reklamnih, Svetloton film Zagreb 2 kulturna in 1 reklamni film, Jugoton Franjo Ledič, Zagreb 7 kulturnih filmov, Prosvetna zveza v Ljubljani 1 kulturni film, razne druge trdke 5 kulturne in 5 reklamne filme, skupaj 50 filmov v skupni dolžini 11.115 metrov. Tuje filme so dobavljali: Združene države ameriške (21 podjetij) 487 filmov v dolžini 440.955 metrov, Francija (51 podjetij) 99 filmov v dolžini 147.196 metrov, Češko-moravski protektorat 12 filmov v dolžini 22.000 m, Angleška (15 podjetij) 24 filmov v dolžini 22.612 metrov, Italija (4 pod-

jetja) 10 filmov v dolžini 17.440 m, Madžarska (4 podjetja) 13 filmov v dolžini 14.916 metrov, Poljska (4 podjetja) 4 filme v dolžini 10.212 metrov, Švedska — zabavni film v dolžini 1650 metrov.

700 milijonov ljudi v kinu

Iz Berlina poročajo: Če bodo ljudje še dalje tako obiskovali kino kakor v prvi polovici tega leta, tedaj bo naraslo število vseh ljudi, ki so obiskali kino, na velikansko število 700 milijonov oseb. Ko so uvedli zvočni film, se je v začetku število obiskovalcev kina zelo skrcilo in šele pred štirimi leti je spet naraslo. Odtlej pa se to

število zmeraj bolj veča. Leta 1937-38 so v Nemčiji našli 400 milijonov obiskovalcev kina. Nato pa se je to število vsako leto povečalo za 100 milijonov ljudi, tako da je zdaj v Nemčiji 700 milijonov ljudi, ki v kinu iščejo razvedrila in zabave. To se pravi, da gre skoraj vsakdo, ki ima več ko 10 let, vsak mesec po enkrat v kino. S tem je skoraj doseženo število ameriških obiskovalcev kinematografov. Pred tremi leti je bilo v Nemčiji vsega skupaj 300 milijonov obiskovalcev kinematografov, letos pa jih je 500 milijonov. S tem je filmska proizvodnja za nemški film tudi denarno zadosti podprta.

Društveni obzornik

Sv. Lovrenc na Dravskem polju. Lep dan je imela pred kratkim naša fara. Domovinski farni dan smo imeli, ki je bil posvečen ljubezni do države in domovine. Bil je nekak šolski dan za ljudsko državljansko vzgojo. V treh smereh smo ga razvili. Najprej kot tečaj Slovenske straže pod okriljem Prosvetnega društva. Po obeh službah božjih sta govorila bogoslovni profesor dr. J. Jeraj in vadiški učitelj Franc Kotnik, eden o narodu, drugi o državi. Od duše do duše so šle besede. Živo smo začutili, kaj je naš slovenski milijonček, kaj nam je naša država. Solze radostnice naših mož in žarne oči naše mladine so pričale, da so besede šle v srce. Središče dneva je bila popoldanska uprizoritev češke narodne drame »V temoti«. Njena narodna in versko vzgojna vsebina je res pretresljiva. V njej je pokazana strašna usoda propadlega Skrbinskovega doma, potepuškega Skrablja in tragika Berte, kar je vse delo pogubnega tujca Mayerja. Javno pohvalo zaslužijo požrtvovalni igralci in režiserka gospođina učiteljica Sušterjeva, ki so žrtvovali mnogo moči. Najlepše plačilo jim naj bo zavest, da so veliko pripomogli k veličastnemu domovinskega farnemu dnevu. In tretje: ob tej priliki smo sklenili, da bomo v čim

več hiš spravili novo dr. Jerajevo knjigo »Slovenci in Jugoslavija«. To smo hoteli že prej, a smo morali čakati na drugo naklado. Priporočilo v cerkvi, nizka cena (2 din) in po vseh organizirana prodaja je imela za uspeh, da na od približno 360 hiš, kolikor jih je v naši fari, to prepotrebno knjižico o ljudski državljanski vzgoji ima že točno 250 družin. Na ta trojni način je torej obhajala svoj farni domovinski dan naša župnija, ki se je — razume se samo po sebi — na ta svoj praznik odela v čar in žar državnih trobojnic.

Pobrežje-Maribor. Na praznik presvetega Rešnjega Telesa popoldne je bil občni zbor našega Prosvetnega društva. Društvo je še mlado, pa zelo agilno. Kmalu po ustanovitvi si je zgradilo prav lep društveni dom, ki je poimenovan po nebeškem zaščitniku naše krščanske narodne prosvete, po božjem služabniku škofu Martinu Slomšku. Izvoljen je bil prejšnji odbor, ki deluje smotrno in požrtvovalno. Občnega zbora se je udeležil tudi predsednik Prosvetne zveze g. prof. dr. Hohnjec, ki je dal v obilnem številu zbranim prijateljem naše prosvete, osobito mladini, času primerna in potrebna prosvetna navodila in svarila.

Celovec. — Slovenske materinske proslave prepovedane. — Pokrajinski državni vodja je odredil prepoved materinskih proslav slovenskih kulturnih društev. Tako sta bili med drugim prepovedani materinski proslavi na Kostanjah in v Bilčovsu. Občni zbori in ostale društvene prireditve so kot doslej dovoljene. Tako sta se vršila v nedeljo 2. junija občna zbora društev v Št. Tomažu pri Celovcu in v Št. Petru na Vašinjah. — V zadevi prepovedi materinskih proslav bo Slovenska prosvetna zveza pri pristojni oblasti posredovala in uspeh posredovanja javila.

Marija Snežna. Po prizadevanju gospe podbanove Klare Majcnove, so se pri nas ponovno vršila dvodnevna predavanja o vzgoji in negi otrok, katerih so se naše žene in matere udeležile v najlepšem številu. Na koncu je bilo obdarovanje mater z raznimi potrebščinami za majhne otroke. Vse matere so bile obilno obdarovane in so se veselo vračale domov. Vse te darove je oskrbelo Društvo prijateljev Slovenskih goric v Ljubljani z veliko požrtnovalnostjo in mnogimi stroški na pobudo ge. Klare Majcnove.

Kresnice. Na binkošno nedeljo so člani našega Prosvetnega društva odigrali zadnjo igro v letošnji igralski sezoni »Rodoljub iz Amerike«. To je bila že četrta igra, ki smo jo videli letos na našem odru. Črna žena. Podrti križ. A njega ni. Rodoljub iz Amerike. Poleg tega pa sta bili še dve lepo uspeli mladinski prireditvi: Božičnica in koncert mladinskega pevskega zbora. Kdor je gledal vse te prireditve, mora priznati našim igralcem veliko delavnost in izredno požrtnovalnost. V mrzli zimi, ko je bilo snega do kolen, so hodili člani dve uri daleč peš k vajah, dostikrat v nezakurjeno dvorano. Drugi so na lastne stroške prihajali k vajah iz Ljubljane, kjer so ali v službi ali v šoli. To so bile žrtve in iz žrtev so se rodili uspehi, na katere smo lahko ponosni. Vsega tega pa bi ne zmogli, da nismo imeli močne roke, ki nas je navduševala in nam dajala smernic. To je

naš g. šolski upravitelj. S kakšno ljubeznijo se je posvetil režiji. V današnjih dneh, ko veljajo samo zakoni surove materije, se mora človek res čuditi, da se še dobijo tako požrtnovalni ljudje. K uspehom pa je pripomoglo tudi dejstvo, da so sodelovali skoraj vsi farani. Bilo ni nikakih političnih nasprotstev in morda je to naš največji uspeh. Pokazali smo, kaj lahko naredi složna družina. Ti uspehi naj nam bodo zadoščenje za naše žrtve in pa kažipot za naprej. Bog daj, da bi v prihodnji igralski dobi vztrajali pri našem delu in se povzpeli še do lepših uspehov.

Mozelj. Pred kratkim smo imeli prijazen obisk katoliških akademikov iz Ljubljane pod vodstvom profesorja. Najprej so šli v cerkev, kjer se je razvilo slovensko ljudsko petje, da so kar šipe zvenketale. Kaj takega naša cerkev še ni doživela. Zbralo se je takoj precej slovenskega ljudstva, ki je goste spremlilo v cerkev, nato pa v šolo, kjer je bilo nekaj nagovorov. Nato pa so šli dijaki in ljudstvo v Prosvetni dom, kjer so nastopili gostje z govori in prizori. Naš Prosvetni dom jim je zelo ugajal, prav tako obširna dvorana in lep oder. Od nas so šli v Spodnji log. Tako je prav! Le še pridite in prinesite nam veselih slovenskih pesmi in bratskega navdušenja.

Jesenice. Pevski koncert, ki sta ga priredila pevski odsek Krekovega prosvetnega društva in cerkveni pevski zbor na Jesenicah, je privabil precejšnje število ljubiteljev glasbe in petja, čeprav bi velika vnema, ki smo jo opazili pri zboru, zaslužila polno dvorano. Izvajanje zbora kot solistov nam je pokazalo, da so se temeljito pripravili. Ves mešani zbor je štel nekaj čez 50 članov. Program mešanega, moškega in ženskega zbora ter solistov je štel 17 točk, ki so podale prav pestro sliko. (Vmes Premrlova »V hiši nazareški«, zelo hvaležna koncertna skladba.) Tudi čisto preprostih narodnih ni manjkalo: »Barčica«. Prav je to. Lepo zapeta nas je kar zibala po valovih. Dirigiranje umer-

jeno, igranje diskretno. Dinamika dobra, tudi agogika je včasih kar dobro prišla do izraza. Lep uspeh in naše zadovoljstvo naj bo pevskeemu zboru za plačilo in spodbudo, da bodo temu koncertu sledili še drugi.

Maribor. Ljudski oder je imel pretekli četrtek zvečer svoj redni letni občni zbor, na katerem je bilo izvoljeno sledeče novo vodstvo: Predsednik dr. Josip Meško, podpredsednik Brumen Anton, artistični vodja Rupnik — znani prosvetni in odrski delavci med zagrebškimi Slovenci —, tajnik Vera Jemčeva, blagajnik Polde Vestner, gospodar Vrečko in Simončič, vodja orkestra Drago Gračner. V razsodišču so prof. Klasinc, ravnatelj Cirilove tiskarne Franc Hrastelj in stolni kaplan Kordež Zdravko. S tem vodstvom je Ljudski oder spet postavljen na trdna tla in upamo, da bodo uspehi in ugled društva v prihodnji sezoni rasli. Vsi, ki imajo veselje do odra, se iskreno vabijo, da pristopijo v vrste agilnih delavcev Ljudskega odra.

Sveče. Na binkošno nedeljo smo v naši farni cerkvi obhajali materinski dan. Skromno in lepo je bilo. Pri glavni sv. maši zjutraj so preč. g. župnik v krepkih besedah govorili materam na srce. Prijetno smo bili iznenadeni, ko so nato zadoncle orgle, katere sta spremljala naša mlada umetnika Foltej in Hanzej z gosli. Ker so se pele znane Marijine pesmi, je zašumelo po cerkvi in vsi smo krepko pomagali, da je donelo v mogočnem zboru. Popoldne smo se spet zbrali v cerkvi. Otroci so deklamirali materam in spet smo peli Mariji na čast. Za prekrasni dan smo vsem, ki so pripevali, iskreno hvaležni, posebno pa fantom in našim mamicam.

Betnava. Katoliška akcija za dekleta v lavantinski škofiji vabi vsa dekleta na lepo versko prireditev, na III. dekliški dan, ki bo 29. in 30. junija, na Betnavi pri Mariboru. Betnava se že pripravlja, da bo za ta veliki dekliški praznik sprejela čim boljše število deklet. Dekleta, pridite!

Strnile se bomo v močni volji, da bo vsaka izmed nas v teh težkih časih pogumno in zvesto izpolnila svoje dolžnosti do slovenskega rodu. — Na Petrovo zvečer, naš bo uvodna Marijanska prireditev, ki ji bodo sledile večernice in procesija z Najsvetejšim, pripravile na naš veliki praznik. V nedeljo zjutraj nam bo prevzvišeni g. škof dr. Ivan Tomažič opravil obhajilno sv. mašo. Nato se bo vršilo versko zborovanje s pozdravi in govori. Popoldne se bomo pa pri slavnostni akademiji vse posvetile Materi Mariji in položile v Njene roke obljubo pripravljenosti. Tudi veselo se bomo razvedrile in pele bomo. Dekliški dan je dan resnega dela in dan veselja dekliških src. Vsa navodila so prejeli župni uradi, DK in jedrne skupine KA. V župnijah, kjer bi drugače ne bilo mogoče, naj dekleta sama med seboj določijo župnijsko zastopnico, ki naj zbira prijave. Po navodila naj se obrnejo na Škofijsko vodstvo KA za dekleta, Maribor-Betnava. Povsod Boga po Mariji.

Buenos Aires. Društveno življenje je pokazalo lepe uspehe. Novo ustanovljena »Slovenska krajina« ima že 132 članov. Na prvi veselici se je pokazalo, da imajo res dobro voljo za skupno delo. Zelo skrbno so ovenčali prostor s slovenskimi, jugoslovanskimi in argentinskimi zastavami in napeleli veliko rož. Kljub slabemu vremenu je bila udeležba zelo velika. Posebno lepo se je začelo društveno življenje v »Slovenskem domu«, ki je popolnoma premenjal vodstvo. Za predsednika je bil izvoljen naš organist Ciril Jekše, ki uživa spoštovanje in zaupanje vseh. Zahteval je, da naj društvo začrta ravno pot in ne zavija vedno po oportunističnih ovinkih. Njegova misel je potegnila za seboj vse resne člane in je bil on izbran za novega predsednika. Že na veliko noč pri čajanki se je pokazalo, kako je debilo društvo novega razmaha in pridobilo mladino za uspešno nadaljnje delo. Ne smemo pa prezreti tudi uspešnega čeprav skritega dela društva »Samopomoč Slovencev«, ki so

ga že pred dvema letoma ustanovili Slovenci iz Jugoslavije. Sedaj razpolaga že z nekaj tisoči imetja in bo v kratkem poskrbelo tudi za lastno središče. Oživele so spet slovenske šole kakor tudi srbohrvaško šolsko delo. Na Paternalu je toliko otrok, da nimajo več dovolj prostora. V Villa Devoto so tudi nekaj pokrenili in je šola spet v rokah SGPD, ki hodi zelo umerjeno pot in odklanja ekstremistične levičarje, ki vedrijo in oblačijo v Ljudskem domu.

Škofja Loka. Prosvetno društvo v Škofji Loki je bilo v letošnji dobi izredno delavno in je priredilo tudi 16 izredno važnih in zanimivih prosvetnih večerov, ki so bili vedno zelo dobro obiskani, s čimer so naši ljudje dokazali, da se zanimajo za vsa aktualna vprašanja. Dr. T. Debeljak je predaval o svojih potovanjih po svetu, poročnik Rupnik o plinskih napadih, V. Demšar je imel dvoje predavanj o Ameriki, dr. Ahčin o komunizmu, dr. Kuhar o zunanji politiki, dr. Eržen o kočevskem problemu, dr. Hubad o higieni žene in o vitaminih, dr. Bohinc o zgodovinski in zemljepisni legi Slovenije, Janko Mlakar o Dolomitih, Vinko Zaletel o zanimivostih iz Makedonije itd. Zaključno predavanje pa je imel dr. Ivo Pirc: Narodna rast — zdravje družin. Večino predavanj so spremljale skioptične slike.

Št. Jurij pod Kumom. Letošnja nedelja dne 9. maja nam bo ostala v neizbrisnem spominu. V cerkvi smo praznovali svetovni kongregacijski dan in so ob tej priliki farani napolnili cerkev, tudi moških je bilo dosti. V dvorani pa sta nam Fantovski odsek in Dekliški krožek priredila prav lepo akademijo. Vse točke, bodisi telovadba, govor, skupinse in simbolične

vaje ter igralni prizori so bili prav lepo izvedeni. Posebno pa je ugajala zaobljuba mladcev. Udeležba je bila pa tolika, da je bila dvorana nabito polna. Občinstvo je bilo z akademijo prav zadovoljno. Mladini kličemo: vztrajaj na tej poti in se z veseljem oklepaj te lepe mladinske organizacije. Bog živi!

Cerklje ob Krki. Prosvetno društvo, Fantovski odsek in Dekliški krožek so pri nas zelo delavni in na pravi poti. Dne 26. maja je Prosvetno društvo zaključilo sezono z lepo in globoko dramo »Bele vrtnice«. Ljudstvo je bilo zelo zadovoljno in želi, da se uprizoritev ponovi. Ker je bila 2. junija akademija FO in DK, ki je nad vse lepo uspela, se bo ponovila zaželjena uprizoritev drame »Bele vrtnice« v nedeljo 9. junija ob 15. v Prosvetnem domu. Vabljeni!

Cerknica. Občni zbor Prosvetnega društva je bil ob zadovoljivem številu članstva v nedeljo 3. III. zvečer v mali dvorani Prosvetnega društva. Ko so odborniki podali svoja letna poročila, bolj ali manj obsežna, je bila dana prejšnjemu odboru z g. Skubicem na čelu razrešnica. Novi odbor sestavlja: predsednik g. Lojze Grebene, podpredsednik g. kaplan Urbanc, tajnik Lojze Škulj in blagajnik Tone Ponikvar. Knjižničarka pa je Mima Javornik.

Seznam društev, ki so plačala članarino v mesecu maju 1940:

Okrožje Kranj:

Prosvetno društvo sv. Jožef, Tržič.

Okrožje Krško:

Prosvetno društvo Krško.

Vseбина: Joža Vovk: Zahvala. — Dr. I. Pirc: Zakaj v Sloveniji število rojstev pada? — I. Pregelj: Psalm. — Društvena knjižnica. — Prevozna knjižnica. — Mohorjeva družba. — Kino. — Društveni obzornik.